ACTA UNIVERSITATIS WRATISLAVIENSIS
No 2523

NEERLANDICA WRATISLAVIENSIA XIV
Wrocław 2003

Marcel de SMEDT (Leuven)

Stijn Streuvels: *De teleurgang van den Waterhoek*

De eerste druk in boekvorm van *De teleurgang van den Waterhoek* van de Vlaamse auteur Stijn Streuvels (1871–1969) verscheen in 1927. In hetzelfde jaar was het werk ook reeds in afleveringen gepubliceerd in het tijdschrift *De Gids*[1]. In 1938 verscheen een Duitse vertaling onder de titel *Die grosse Brücke*[2]; het jaar daarna een tweede Nederlandstalige uitgave[3]. Later verschenen er nog diverse drukken, telkens grosso modo gebaseerd op de tekst zoals die in de tweede uitgave wordt aangeboden.

Streuvels was in feite een bakker die via zelfstudie een aantal talen aanleerde (o.a. Duits en Deens) en heel belezen was in buitenlandse literatuur. Op 't eind van de 19de eeuw hoorde hij tot de groep *Van-Nu-en-Straks*, en in 1899 publiceerde hij een eerste bundel verhalen, *Lenteleven*. Vanaf 1905 ging hij van zijn pen leven en woonde hij tot zijn overlijden in 1969 in Ingooigem op het 'Lijsternest' (thans ingericht als Stijn Streuvelsmuseum)[4].

De teleurgang van den Waterhoek behoort naast *Langs de wegen* (1902), *De vlaschaard* (1907) en *Het leven en de dood in den ast* (1926) tot Streuvels' meesterwerken, volgens sommigen is het zelfs zijn beste werk. Het handelt over de strijd van deken Broeke, de wijze ouderling van het gehucht de Waterhoek, tegen de aanleg van een brug over de Schelde, die de ontsluiting van het gehucht met zich zou meebrengen. De oude Broeke woont in bij zijn dochter Manse en schoonzoon Sieper. Ook Mira woont daar: ze is het onwettig kind van een andere dochter van Broeke, die hij het huis heeft uitgejaagd. Volgens Broeke zou de brug meteen ook het traditioneel karakter van de wijk wegnemen en de ondergang,

[1] *De Gids* 91 (1927), nr. 1, p. 64–118; nr. 2, p. 153–181; nr. 3, p. 316–342; nr. 4, p. 1–43; nr. 5, p. 137–179; nr. 6, p. 285–316; nr. 7, p. 1–63.

[2] S. Streuvels, *Die grosse Brücke. Roman*, Stuttgart, J. Engelhorns Nachf. Adolf Spemann, 1938.

[3] S. Streuvels, *De teleurgang van den Waterhoek*, 2de herziene druk, Antwerpen, Standaard–Boekhandel; Amsterdam, Veen, 1939.

[4] Cfr. "Streuvels, Stijn", in: *Winkler Prins lexicon van de Nederlandse letterkunde*, 1986, p. 381–382.

de teleurgang van de Waterhoek betekenen. De meeste Waterhoekers zijn aanvankelijk ook tegen de aanleg; Broekes schoonzoon Sieper nochtans niet: als ploegbaas denkt hij aan werk in eigen streek.

> Hij vond het zot al dat belang te hechten aan die brug; onnoozel weerstand te willen bieden en den kop stuk te loopen tegen iets dat er toch komen moet. Integendeel, hij zag er een onmiddellijk voordeel in: voor jaren werk bij de deur! – Een gat in den Waterhoek, de vrije doortocht eener groote baan – was het als een ongeluk te beschouwen niet meer met een muur omsloten, van de wereld afgezonderd te zullen leven? Sieper nam de dingen op gelijk ze voorkwamen: laten gebeuren wat men niet tegenhouden kan, en meegaan met den tijd (…) (p. 85)[5].

Sieper ziet het onmiddellijk praktisch voordeel: "(…), we kunnen er geld bij verdienen zonder op den vreemde te gaan. Dat de brug er komt en de steenweg, kan ons niets dan voordeelig zijn: de Waterhoek zal nog nooit zooveel nering gekend hebben" (p. 85).

Broeke verstaat die redenering niet; werk in eigen streek, geld verdienen om te kunnen sparen en rijkdom en weelde te verwerven, maar met het verlies van eigen aard en zeden: dat ziet hij als de echte teleurgang, de ondergang van de Waterhoek! Sieper en Broeke "spraken eene taal die ze van elkander niet verstonden. Sieper was een vitter, (…) er stak geen bloed van den Waterhoek in hem, (…) kende geen eerbied voor den eigen aard, wilde tegen wetten en gebruiken op, doen 't geen hij elders gezien had" (p. 86). Broeke denkt dan ook dat het volk zal gehecht blijven aan eigen zeden en gewoonten, Sieper niet zal volgen in zijn ideeën, en dat de mannen van de Waterhoek niet zullen meewerken aan het bouwen van de brug.

Wanneer de landmeter en zijn bedienden opmetingen komen maken, worden ze door een paar Waterhoekers (waaronder Broekes zoon Lander) in de Schelde gegooid, zodat er twee verdrinken. Maar na verloop van tijd kan de zoon van aannemer Thyssen via Sieper de mannen van de Waterhoek overhalen toch mee te werken aan de bouw van de brug.

Dan treedt ingenieur Maurice op in het verhaal. Na succesvolle studies aan de universiteit komt hij ineens volop terecht in het milieu van aannemers en werklieden. Aanvankelijk voert hij zijn taak bij de bouw van de brug op voorbeeldige manier uit, maar weldra raakt hij in de ban van de verleidelijke Mira, de kleindochter van Broeke. Het komt tot een passionele relatie en tot een huwelijk, dat evenwel direct spaak loopt op de ontrouw van Mira.

De professor, de mentor van Maurice zorgt voor een betrekking voor hem in Kongo. In de eerste druk van 1927 wordt nog gesuggereerd dat Maurice en Mira terug bij mekaar kunnen komen:

> Nu was er nog enkel kwestie de toekomst te redden – de dingen kalm en nuchter te beschouwen. Met die nieuwe betrekking zou hij rijkelijk in 't onderhoud van een huisgezin kunnen voorzien; ginder had hij een arbeidsveld om er zijne talenten vrij te ontwikkelen, met werken er boven

[5] De paginering verwijst naar onze editie: S. Streuvels, *De teleurgang van den Waterhoek*. Tekstkritische editie door M. de Smedt en E. Vanhoutte, 14de druk, Antwerpen, Manteau, 1999.

op te komen. Mira zou voorloopig opgeborgen blijven, onder toezicht zijner moeder, in staat zich met de nieuwe omgeving aan te passen, – hoe 't er mede vergaan zou, kon niemand vooruit weten, moest hij afwachten. Alzoo gingen zij, langs verschillende paden, elk den eigen weg die hun voorbeschikt scheen, om later misschien, weer elkaar te ontmoeten?

Hij had hier niets meer te verrichten, was er door niets teruggehouden, kon zich nergens meer vertoonen, moest maar gauw zien weg te komen. Hij zou zijne moeder gaan vinden, van haar dit mirakel van liefde zien te verkrijgen, dat zij die verloopene dochter in huis wilde nemen – er ten minste 't oog op houden, beproeven of er iets mede uit te richten viel, al ware 't ook maar in de hoop voor later de eer van het te verwachten kleinkind te redden..." (p. 267).

In de tweede druk (1939) is de scheiding echter definitief. Op 't eind neemt Mira de trein, en vertrekt "zonder naar iemand om te zien of aan iemand te zeggen waar ze heenging" (p. 319).

Streuvels heeft met andere woorden het slot van zijn werk veranderd. In dit verband kunnen we verwijzen naar een brief van 18 maart 1937 van Streuvels' Duitse uitgever Adolf Spemann, die zich verwonderde over de wending die het verhaal nam op 't eind van de eerste druk:

Darf ich Sie nur auf eine Kleinigkeit aufmerksam machen, die sich vielleicht durch einen Satz deutlicher machen liesse? Sie lassen ja am Schluss das spätere Schicksal von Moritz und Mira offen, und damit ist eigentlich von vornherein gesagt, dass die Tragödie Moritz-Mira nie enden wird, solange diese beiden Menschen sich nicht endgültig trennen, denn ein Mensch wie Mira ändert sich ja nicht, und bei Moritz kann ich noch nicht entscheiden, ob bei ihm die seelische Konstitution und die Erbmasse seiner Vorfahren kräftig genug ist, um sich auf die Dauer neben Mira zu behaupten. Hierin liegt an und für sich etwas Unbefriedigendes, und ich möchte anheimgeben, ob es nicht richtiger wäre, am Schluss einen vollständigen endgültigen Bruch zwischen Moritz und Mira eintreten zu lassen, wobei jeder in das Lebenselement zurückkehrt, für das er geboren ist. Moritz wird ja durch das Liebeserlebnis verwandelt, Mira aber nicht, denn sie ist die Stärkere.

Wollen Sie es aber bei der jetzigen Lösung belassen, so sollte vielleicht noch etwas deutlicher herauskommen, dass Moritz tatsächlich die ihm angebotene Stelle im Kongo annimmt und dass Mira tatsächlich zu seiner Mutter fährt.

Hier ist nämlich die einzige Unwahrscheinlichkeit: Die Mutter hat sich schroff gegen ihren Sohn gestellt, und man kann sich darnach ein auch nur probeweises Zusammenleben zwischen der Mutter und Mira beim besten Willen nicht vorstellen. Man kann sich überhaupt nicht denken, dass eine der beiden Frauen auf diesen Versuch auch nur eingeht. Und sollte dies doch der Fall sein, dann wäre es ja höchstens denkbar, dass die Mutter sich aus Liebe zu Ihrem Sohn dazu versteht, während Mira hofft, auf diese Weise in die Welt der Grossstadt zu kommen, [dass sie] dies also nur als Übergang und Sprungbrett zu neuen Zielen betrachten würde. Aber diese Lösung ist doch recht schmerzlich und kein eigentlicher Abschluss.

Bitte betrachten Sie das nicht als Nörgelei, sondern nur als ein offenes Wort über den Eindruck, den ich selber habe. Die Entscheidung liegt selbstverständlich vollkommen bei dem Dichter.

Streuvels antwoordde op 21 maart dat hij in 1927 nog moest oppassen omdat het in 't geval van Maurice en Mira om reële mensen ging (respectievelijk Maurice Mostaert en Marie-Virginie Vermeeren); daarom gaf hij zijn werk veiligheidshalve een open eind. Maar na meer dan tien jaar kon hij nu explicieter zijn. Voor de Duitse uitgave van 1938 veranderde hij het slot: er is weinig kans toe dat Maurice en Mira nog samenkomen. Zoals gezegd is in de tweede Nederlandstalige druk van 1939 de scheiding definitief.

Ook het thema van de aanleg van de brug gaat terug op reële gebeurtenissen van 20 jaar voordien: de brug die de Avelgemse wijk Rugge (= de Waterhoek) met het Oost-Vlaamse Ruien moest verbinden werd ingehuldigd op 9 september 1906.

Streuvels heeft met andere woorden reële gebeurtenissen samengebracht in de fictionele wereld van zijn roman. Het is de grote kracht van de auteur toestanden uit zijn omgeving zodanig te beschrijven dat ze een universele dimensie krijgen. Het thema van de tegenstelling tussen Broeke en zijn schoonzoon Sieper over de bouw van de brug en daardoor de ontsluiting van de Waterhoek is de tegenstelling tussen behoudsgezindheid en vooruitgang; de tegenstelling tussen het behoud van het traditioneel, rustig karakter van de streek tegenover de vooruitgang die die eigenheid en rust grondig verstoort. Streuvels lijkt zich in zijn hart aan te sluiten bij het traditionele standpunt van deken Broeke, maar de vooruitgang is niet tegen te houden, de brug komt er toch. Maar wanneer de brug feestelijk wordt ingehuldigd, waarschuwt Streuvels:

> Zang en wilde kreten galmden door de aâmstille ruimte van den nacht, en verstoorden de gewijde rust die over den meersch hing. Met 't vernieuwde uitzicht was er, dien eigensten dag op het gehucht ook nog iets anders vergaan: de geest en het wezen zelf van den Waterhoek er uit weggevaren – dingen die gemaakt schenen om eeuwig onveranderlijk te blijven bestaan. En in hunne baloorigheid schenen de menschen die het ondergingen, het niet eens te vermoeden, waren gereed om dat "nieuwe" op te nemen, het zich aan te passen, de voorgetrokken richting te volgen, zonder te weten dat er hun eigen aard en raseigenschap bij teleur gingen, zij met de heele wereld gelijk worden moesten, en de periode van hun bestaan er door afgesloten werd (p. 272).

Het conflict tussen behoudsgezindheid en vooruitgang, tussen natuurbehoud en industriële ontwikkeling, tussen eigenheid en generalisering, is een universeel thema dat Streuvels concretiseert in de tegenstelling tussen Broeke en Sieper.

Het andere thema dat Streuvels in dit boek behandelt, de liefdesrelatie tussen ingenieur Maurice en Broekes kleindochter Mira, wordt in de tweede helft van de roman uitgewerkt.

Inderdaad, pas in het begin van het derde hoofdstuk treedt ingenieur Maurice op. In de eerste druk van 1927 is dit eerste optreden van Maurice vrij lang uitgesponnen. In een passage van zestien bladzijden (p. 111–126 in de eerste druk; p. 103–117 in onze editie) beschrijft Streuvels achtereenvolgens: het station waar Maurice de trein neemt, de treinreis naar het dorp waar hij zijn beroepsactiviteit zal gaan uitoefenen, tenslotte een beschrijving van het dorpshotel waar de ingenieur zijn intrek zal nemen. We leren in deze bladzijden Maurice kennen als de eerder schuchtere pas afgestudeerde ingenieur, de studax die aan de universiteit de beste resultaten heeft gehaald, en nu de leiding gaat opnemen van de bouw van een brug volgens de methode en berekeningen van zijn professor. Streuvels schetst in deze bladzijden een psychologisch profiel van de ingenieur dat zijn "val" achteraf – het toegeven aan de verleidelijke Mira – des te beter kan verklaren. Vanaf de tweede druk van 1939 is deze passage gereduceerd tot één bladzijde. Dit is duidelijk een verarming van het verhaal. In de tweede druk zijn inderdaad nogal wat passages geschrapt. We komen er straks op terug.

Naast het thema van de tegenstelling behoudsgezindheid – vooruitgang behandelt Streuvels derhalve een tweede thema: dat van de jonge studax die verstrikt raakt in de netten van een geboren verleidster, met wie de jongeman dan ook nog trouwt. Een huwelijk dat tot mislukking gedoemd is. En ook hier waarschuwt en vermaant Streuvels: wanneer Maurice op 't eind van het verhaal met de trein naar huis rijdt, doorziet hij de situatie:

> Nu drong het tot zijn inzicht door, 't geen ze hem hadden voorgehouden en hij niet had willen aannemen: dat men niet straffeloos buiten de ramen der maatschappelijke orde springen mag... (p. 268).

We wezen er zonet op dat er in de tweede druk van 1939 nogal wat passages geschrapt werden. Maar ook reeds in de Duitse vertaling, die in 1938 – dus nog vóór de tweede druk – verscheen onder de titel *Die grosse Brücke* (vertaling van Karl Jacobs) was er heel wat geschrapt[6]. De zopas vermelde passage waarin Maurice uitvoerig wordt voorgesteld is daar ook weggevallen, en vervangen door één bladzijde tekst.

In de briefwisseling tussen Streuvels en uitgever Adolf Spemann van Engelhorn Nachf. vernemen we meer over de schrappingen, met name ook die in het derde hoofdstuk. Spemann schrijft op 30 mei 1936 aan Streuvels over *De teleurgang*: "Es ist allerdings sehr umfangreich, und ich bitte, in eine Kürzung von etwa 10–15% einzuwilligen". Zowel Hermine Schmülling als Werner Ackermann, vertalers van ander werk van Streuvels, "betonen beide stark, dass namentlich das dritte Hauptstück Kürzungen vertragen könnte". In totaal zouden een dertig à veertig pagina's moeten wegvallen. Ook in het contract dat tussen Streuvels en Engelhorn Nachf. werd gesloten (door Streuvels ondertekend op 24 juni 1936) is een passus over het inkorten opgenomen: "Herr Streuvels ist damit einverstanden, dass der Roman um etwa 15% gekürzt wird, und wird diese Kürzung selbst vornehmen". Zoals geschiedde. Wanneer op 11 juli 1936 Spemann echter Streuvels vraagt bovenop de reeds geschrapte bladzijden nog verder te reduceren met twintig pagina's, met als argument aldus hetzelfde aantal bladzijden te hebben als het in 1936 verschenen *Liebesspiel in Flandern* (= *Minnehandel*), reageert Streuvels op 17 juli bitsig. Hij heeft reeds vijfenveertig pagina's geschrapt:

> Ce travail m'a demandé beaucoup de temps, car on ne coupe pas dans un roman comme le tailleur coupe dans le drap d'un costume, – et l'encadreur ne demandera jamais au peintre de réduire son tableau parce qu'il ne rentre pas dans une série de cadres faits sur la même dimension. Je ne comprends absolument pas votre scrupule pour réduire les romans d'une série au même nombre de pages (...).
>
> Vous pouvez, si Vous le trouvez absolument nécessaire, confier cette corvée à Votre traducteur, qui devra alors me communiquer ce qu'il a coupé pour en réduire encore 20 pages; il se peut bien qu'il parviendra a enlever encore quelques longueurs, – mais je dois Vous dire: si l'on touche à des parties essentielles du livre, alors je préfère autant de renoncer à la traduction du roman.

---

[6] Cfr. noot 2.

Na deze straffe woorden bond Spemann gauw in, immers: "der Dichter hat das letzte Wort!" schrijft hij in zijn antwoord van 18 juli. "Außerdem möchte ich nach den bei "Liebesspiel" gemachten Erfahrungen eine solche Sache unter keinen Umständen dem Übersetzer überlassen", waarmee hij een allusie maakt op zijn slechte ervaringen met de schrappingen die Gerhart Pohl en Anna Valeton bij de vertaling van *Minnehandel* hadden aangebracht, zoals blijkt uit zijn brief van 22 mei 1936[7].

Slotsom: de voorstelling van Maurice in het begin van het derde hoofdstuk is in de Duitse vertaling, en daarna in de tweede (Nederlandstalige) druk (en in alle latere drukken) weggevallen. Een paar Duitse vertalers–adviseurs liggen blijkbaar voor een stuk aan de basis van deze schrapping.

Streuvels heeft dus voor de Duitse vertaling, en meer nog voor de tweede druk van 1939 zijn werk in belangrijke mate ingekort. Voor deze tweede druk bezorgde hij een exemplaar van de eerste druk van 1927 waarin hij ongeveer één vierde van de gehele tekst had geschrapt. De tweede Nederlandstalige druk moest immers een "goedkoope uitgaaf" worden[8].

Welke passages schrapte Streuvels en waarom? Het is vooral in de beschrijvingen, vooral ook in de beschrijvingen van het minnespel tussen Mira en Maurice, dat Streuvels nogal wat passages wegliet.

We citeren uit een prachtige passage uit de eerste druk, die geheel werd weggesnoeid in de tweede druk. Mira en Maurice gaan er samen in de natuur langs de boorden van de Schelde wandelen tot waar "de Schelde de onbekende streek" intrekt: "zoover zijn ze nooit geweest" – in meer dan één betekenis overigens!

> Hij naderde de afgesproken plaats, bleef er in gespannen verwachting. Zij verscheen! "fraîche comme une rose et le coeur dans les yeux!" – hare gestalte hield al de gaven van schoonheid en geluk opgeborgen; haar verende stap, haar lachende blik was hem de belofte van hevigen wellust, – en op den stond lag zijn geweten in slaap, gesmacht onder den rijkdom en de weelde van 't geen hem aangeboden werd (p. 235).

Naar 't eind van deze passage toe plaagt Maurice Mira met haar vroegere relaties, maar zij "fluistert hem met een kus in het oor":

> – Nu niet, nu niet! De avond is te schoon… Ik ben van u, heelemaal van u, – 't ander bestaat niet meer, is vergeten, voorbij! Vraag me niet, plaag me niet – ik geef me heelegansch aan u, alles wat ik heb! Zij legt den arm om zijn hals, kust hem. Haar mond is nat van dauw, hare oogen blinken als zwarte diamant… (p. 237).

---

[7] De briefwisseling Stijn Streuvels – Adolf Spemann berust in het AMVC (S935 B2). Contract Duitse vertaling van *De teleurgang* in een bundel Streuveliana in het AMVC. Cfr. voor de Duitse vertaling van *De teleurgang* eveneens: Hedwig Speliers, "'Ce sera un rude travail, ce Teleurgang'. Uitgever Adolf Spemann en *Die grosse Brücke*, de vertaling van *De teleurgang van den Waterhoek*", in: *De huid van Mira. Jaarboek 4 van het Stijn Streuvelsgenootschap*. Onder red. van P. Thomas. Tielt, 1998, p. 327–341 en p. 382–387.

[8] Cfr. een brief van 2 juni 1938 van directeur Van der Velde van uitgeverij Veen aan Streuvels (AMVC, S 935/B2).

Het moet niet uitgesloten worden dat Streuvels in de pas geciteerde passus aan seksuele betrekkingen heeft gedacht, te meer dat hij op 't eind van het werk een allusie maakt op "het te verwachten kleinkind" (p. 267).

Het is opvallend dat Streuvels vooral sensuele en erotisch getinte passages geschrapt heeft in de tweede druk, zoals deze beschrijving van Mira:

't Geen haar soms bekroop was iets als levensongeduur, bemachtigd worden door een innerlijken aandrang, eene opwelling om kwaad te bedrijven, bezeten door den geest van opstand, verzet, tegenspraak, – eene verkeerde neiging, een voorkeur om te begaan 't geen vernietigt en verderft – met lust om mede vernietigd en verdorven te geraken, – de onweerstaanbare aantrek tot zonde, omdat het zonde is, – de vrees van belachelijk te schijnen, de afschuw voor 't geen de menschen braafheid noemen. De donkere geest stookte soms in haar met plotse bevliegingen, opgevolgd door neerslachtigheid, verdooving, tijdstippen van volledige kalmte in 't gemoed. Dan eensklaps kwam de gejaagdheid op om iemand te bezitten, – evenzeer echter was zij gehaast om hem weer kwijt te spelen, had er in één keer genoeg van. Nooit dacht zij er aan zich iets te ontzeggen, den drang van haar heete bloed te stremmen, – telkens de jacht naar vleeschelijken lust in haar opkomt, gaf zij toe, gelijk zij toegeeft aan den weerzin voor 't onderwerp harer kortstondige drift. Zij kende dit in haar als de nood aan vernieuwing – gelijk een ziek kind dat voortdurend afwisseling verlangt, van alles vernoegd, de fijnste lekkernij niet meer lust zoo gauw het er de lippen heeft aangestoken, de bloem er van heeft gesmaakt. Het was een onbewust sadisme van het meisjesdier, met 't instinct om te verleiden, eene behoefte harer verdorvene natuur, eene vlam in haar wulpsche lijf – tegen wil en begeerte soms – als een vloek dien zij van godweet wie had overgeërfd, – een onverzadelijke, wreede wellust om hare prooi te veroveren, [...]" (p. 208).

De reden voor de toch wel drastische schrappingen in de tweede (Nederlandstalige) druk is in eerste instantie dat Streuvels de tekst diende in te korten. Bovendien heeft hij er gebruik van gemaakt naast eerder neutrale bladzijden (b.v. de voorstelling van Maurice, cfr. supra) vooral de meer sensuele of licht erotische passages te schrappen, ofschoon in de tweede druk op sommige plaatsen ook nog een licht sensuele sfeer hangt. Met de schrappingen kon hij dan meteen tegemoet komen aan de kritiek die hij na het verschijnen van de eerste druk uit een bepaalde katholieke hoek had gekregen. Inderdaad, priester-professor en voorzitter van het Davidsfonds Arthur Boon had toen in het gezaghebbende tijdschrift *Boekengids* voorbehoud gemaakt tegen de lectuur van het werk. Hij zag wel dat het boek literaire kwaliteiten had, maar de teneur van het werk stond hem niet aan, niet alleen omdat er moord en doodslag in voorkomt zonder berouw bij de daders, maar vooral omwille van "de beschrijving van Mira en van het ontwaken van het liefdeleven in Maurice". Sommige bladzijden zijn "voor de lezers van onze bibliotheken gevaarlijk". En dan volgt een zinsnede die voor de katholieke auteur Stijn Streuvels bijzonder pijnlijk moet zijn geweest: "Daarom blijve dit werk weg uit katholieke boekerijen"[9].

We kunnen besluiten.

Streuvels heeft in *De teleurgang van den Waterhoek* twee verhaallijnen uitgezet en meteen een dubbele thematiek behandeld: enerzijds de aanleg van een brug,

[9] A. Boon in *Boekengids*, jg. 6 (1928), p. 50–51.

het aanvankelijk verzet daartegen en achteraf dan toch het uitvoeren van de werken, anderzijds de relatie tussen de pas afgestudeerde ingenieur Maurice en het verleidelijke dorpsmeisje Mira. Vertrekkend vanuit concrete situaties heeft hij beide themata een universele dimensie gegeven. Dat is de reden waarom het boek, het dialectisch getint en archaïsch taalgebruik ten spijt, vandaag nog best leesbaar is. De onverkorte eerste druk van 1927 moet daarbij de absolute voorkeur genieten, omdat daarin de karakters het best getekend zijn en de relatie tussen Mira en Maurice het best is uitgediept. De Duitse vertaling van 1938, de tweede Nederlandstalige druk (1939) en alle latere drukken zijn ingekorte versies.

*

Eind 1999 verscheen onze tekstkritische editie van *De teleurgang van den Waterhoek*[10]. Voor deze nieuwe editie hebben we als basistekst de eerste druk van 1927 gekozen. Het is de meest volledige versie. We hebben daarbij de spelling en de interpunctie van de eerste druk geëerbiedigd. Modernisering van de spelling doet immers tekort aan de taal van de auteur. Het resultaat is niet meer de tekst zoals de auteur die heeft geschreven. Wie Streuvels wil lezen, vindt in de originele spelling een bijkomend hulpmiddel om zich te verplaatsen in de tijd waarin de beschreven gebeurtenissen zich voordoen.

Deze editie in boekvorm is in feite een bijproduct van een elektronische editie. Daarin zijn zes versies opgenomen: de eerste druk, de tweede druk, de tijdschriftversie, het handschrift, het exemplaar van de tijdschriftversie waarop Streuvels verbeteringen aanbracht en het exemplaar van de eerste druk waarop hij ook verbeteringen, maar vooral schrappingen heeft aangebracht[11].

Het vernieuwende van de elektronische editie is dat er tussen al die versies hyperlinks zijn op alineaniveau. Dat betekent concreet dat je bijvoorbeeld vanuit een bepaalde plaats in de eerste druk door op een icoontje te klikken naar de corresponderende plaats in het handschrift of in de tweede druk kan gaan. En als je computerscherm groot genoeg is kan je verschillende versies naast of onder mekaar zetten.

Hoofdstukken Ontstaansgeschiedenis, Overlevering en Tekstconstitutie zijn mede opgenomen in de elektronische editie, plus een zeventigtal brieven over het ontstaan van de tekst. Vanuit de Ontstaansgeschiedenis zijn links gelegd naar die brieven. Tenslotte is het mogelijk je eigen annotaties bij de tekst aan te brengen. Je schrijft dan op je harde schijf, met verwijzingen vanuit de CD.

---

[10] Stijn Streuvels, *De teleurgang van den Waterhoek*. Tekstkritische editie door M. de Smedt en E. Vanhoutte, 14de druk, Antwerpen, Manteau, 1999.

[11] Stijn Streuvels, *De teleurgang van den Waterhoek*. Elektronisch-kritische editie door M. de Smedt en E. Vanhoutte, Gent, KANTL; Amsterdam, AUP, 2000 (CD-Rom).